

РОЗДІЛ II. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

DOI: 10.33766/2524-0323.88.81-92

УДК 342.95:343.13

М. Ю. Веселов,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького факультету Національного університету
«Одеська юридична академія»,
докторант Донецького юридичного
інституту МВС України
(м. Кривий Ріг - м. Одеса, Україна),
e-mail: veselovndl@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0002-3963-2764>

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ «ЮВЕНАЛЬНОЇ» СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Спеціалізація учасників кримінального провадження є однією важливих засад ювенальної юстиції, що гарантує урахування особливих потреб дитини та додатковий захист її прав. Урегулювання цього аспекту ювенальної юстиції виходить за рамки суто кримінального процесуального права. Фактичне втілення положень щодо спеціалізації осіб, які здійснюють кримінальне провадження або працюють з неповнолітніми, вимагає низки заходів адміністративно-правового забезпечення, що становить основний предмет розгляду цієї статті.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, дитина, кримінальне провадження, неповнолітній, спеціалізація, ювенальна юстиція.

Постановка проблеми. На сьогодні реформування системи ювенальної юстиції вимагає створення дієвого правового механізму забезпечення прав дитини в будь-якому контакті з системою правосуддя. Ця система спрямована в першу чергу на забезпечення благополуччя дітей і забезпечення того, щоб будь-які заходи впливу на неповнолітніх правопорушників були завжди співмірні як із особливостями особистості правопорушника, так і з обставинами правопорушення (п. 5.1 Мінімальних стандартних правил ООН відправлення правосуддя щодо неповнолітніх «Пекінських правил»). Зазначене вимагає як додаткових процесуальних гарантій поведінки з неповнолітніми учасниками кримінального провадження, так і професійного підходу осіб, уповноважених на роботу із дітьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спеціалізація або, як мінімум, високий професіоналізм осіб, що уповноважені на роботу з дітьми в межах кримінальної юстиції (умовно кажучи, «ювенальна спеціалізація»), у положеннях міжнародних та національних правових актів, наукових та практичних публікацій окремих фахівців, як-от: Г. Анучіної та Н. Белокопитової [1, с. 3632-3633], С. Ветошкіна [2, с. 44-45], К. Гамільтон [3, с. 50-51], Ю. Ємець [4, с. 7-8], І. Мартінович [5, с. 49], О. Назарової [6], К. Смельовцева [7]

С. Старосольської [8] та інших, - розглядається як принцип або гарантія забезпечення прав дітей у ювенальній юстиції. Досвід відповідної спеціалізації мають багато країн світу. Так у кожному департаменті Франції були створені суди для неповнолітніх злочинців, призначені спеціалізовані судді в справах неповнолітніх. Надалі ця спеціалізація перейшла на службовців прокуратури та адвокатури [9, с. 41-42]. Ключовими елементами нідерландської системи ювенальної юстиції є такі: ювенальний суддя, ювенальний прокурор, ювенальний адвокат, Рада із захисту дітей при Міністерстві юстиції Нідерландів, центри пробачії, спеціально підготовлені поліцейські [10, с. 90]. У Грузії процес здійснення правосуддя щодо неповнолітніх ведуть тільки особи, які спеціалізуються у сфері здійснення правосуддя щодо неповнолітніх, крім випадків, передбачених відповідними нормами КПК Грузії (ст. 16 Кодексу про правосуддя щодо неповнолітніх). КПК та інші закони України передбачають спеціалізацію деяких уповноважених осіб, які здійснюють кримінальне провадження щодо неповнолітніх. Проте правове визначення цього питання в нашому вітчизняному законодавстві не можна вважати абсолютно досконалим (чи, як мінімум, завершеним). Урегулювання вказаного аспекту ювенальної юстиції виходить за рамки суто кримінального процесуального права. Одна з ключових позицій «Пекінських правил» на поточний та наступний рік – прийняття законопроекту, згідно з яким буде створено систему спеціалізованих фахівців у сфері ювенальної юстиції [8]. Фактичне втілення положень Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються відправлення правосуддя щодо неповнолітніх, а також чинних вимог КПК України щодо спеціалізації осіб, які здійснюють кримінальне провадження або працюють із неповнолітніми, вимагає низки заходів адміністративно-правового забезпечення, яке на сьогодні в українській правовій науці не достатньо досліджено.

Формування цілей. Отже, метою цієї статті є вивчення стану адміністративно-правового регулювання забезпечення принципу ювенальної спеціалізації учасників кримінального провадження, а також перспектив його удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Перше, з чого варто почати, – це визначити коло учасників кримінального провадження, стосовно яких доцільно говорити про їх ювенальну спеціалізацію. До кола таких осіб належать: судді, включаючи слідчого суддю, прокурор, слідчий, співробітники оперативних та інших підрозділів Національної поліції, захисник, представник персоналу органу пробачії. Гіпотетично про доцільність ювенальної спеціалізації названих учасників можна казати, виходячи з аналізу рекомендацій міжнародно-правових актів (тих самих «Пекінських правил»), досвіду організації цього питання в інших країнах світу, обґрунтованих пропозицій науковців. У Керівних принципах Комітету міністрів Ради Європи «Про правосуддя, дружне до дитини» наголошується: «усі фахівці, які працюють з дітьми і для дітей, повинні отримувати необхідну міждисциплінарну підготовку з питань прав і потреб дітей різних вікових груп, а також щодо процедур, які адаптовані до них»; «фахівці, які мають безпосередній контакт із дітьми, також повинні бути

навчені спілкуватися з ними в будь-якому віці та стадії розвитку, а також із дітьми, які знаходяться в умовах особливої вразливості» (п.п. 14, 15).

Досудові розслідування та судочинство в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх, так само як і у кримінальних провадженнях за злочинами проти дітей, крім дотримання процесуальної форми включають необхідність подолання труднощів у налагодженні довіри, інтерв'юванні цієї вікової категорії учасників кримінальних процесуальних відносин, захисту дитину від подальшої шкоди або криміналізації (рецидиву), вимагають від персоналу суду, прокуратури, органів досудового розслідування, поліції, адвокатів спеціальних навичок комунікативного і психологічного підходу до неповнолітніх. А. Бакаєв небезпідставно заявляє, що кваліфікація таких фахівців передбачає більш широкий спектр знань, ніж в інших їхніх колег (*пункт* – М. В.) [11, с. 136]. На конференції Ради Європи в м. Толедо («Захист дітей у європейських системах правосуддя», 12-13.03.2009 р.) учасники дійшли висновку: «Усі фахівці, зокрема судді, психологи та юристи, що мають справу з дітьми в правосудді, повинні отримувати відповідну інформацію, підвищення обізнаності та навчання відповідним методам проведення опитування». Водночас небагато з них мають знання про права дітей та процедурні питання в цьому контексті [12, с. 65].

Слід констатувати, що обов'язкові вимоги з приводу спеціалізації в кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх осіб чинне українське законодавство містить лише стосовно суддів та слідчих (ч. 14 ст. 31, ч. 2 ст. 484, ч. 1 ст. 499 КПК України). Для уникнення будь-яких сумнівів щодо наявності в судді законних повноважень на розгляд цієї категорії справ до матеріалів кримінального провадження слід додавати копію або витяг із протоколу зборів суддів, де визначено кількісний та персональний склад суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх. Так само судам слід з'ясовувати наявність документів (копій наказів, розпоряджень тощо), які підтверджують факт здійснення досудового розслідування щодо неповнолітніх спеціально уповноваженим на це слідчим. Важливість належного виконання цих положень обумовлена тим, що докази, отримані внаслідок проведення досудового розслідування щодо неповнолітнього не уповноваженим на це суб'єктом, внаслідок дії п. 2 ч. 3 ст. 87 КПК України, є недопустимими, а ухвалення судового рішення незаконним складом суду є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, що тягне його скасування. Утім фактичне забезпечення функціонування вимог щодо тих учасників, ювенальна спеціалізація яких окреслена в законодавстві, у конкретних кримінальних провадженнях здійснюється через відповідні форми публічного адміністрування правового та організаційного характеру. Необхідно враховувати, що спеціальних вимог до прокурора чи слідчого судді, який здійснює кримінальне провадження щодо неповнолітнього, процесуальним законом не передбачено. Винятком із закріпленого в ч. 14 ст. 31 КПК України правила також є суд (суддя), який вирішує питання, пов'язані з виконанням вироків щодо неповнолітніх (Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 16.01.2017 р. № 223-66/0/4-17). Спеціальних вимог не передбачає законодавство і щодо співробітників оперативних підрозділів Національної поліції (у деяких нормах гл. 38 КПК України згадується лише про

уповноважений підрозділ органів Національної поліції), представника персоналу органу пробачії, а також захисника.

На рівні підзаконних нормативних актів, які мають адміністративно-правову природу в кримінальному провадженні визначається ювенальна спеціалізація прокурорів та персоналу органів пробачії. За наказом Генерального прокурора України (далі – ГПУ) від 06.12.2014 р. № 16гн процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, підтримання державного обвинувачення в кримінальних провадженнях, учинених неповнолітніми та за їхньою участю, доручається прокурорам, на яких покладено обов'язок захисту прав і свобод дітей (п.п. 8, 9). Уповноваженим органом із питань пробачії, представники якого беруть участь у кримінальному провадженні (забезпечення судів інформацією, що характеризує неповнолітнього обвинуваченого, участь у судових засіданнях), є сектор ювенальної пробачії, який є відокремленим підрозділом без права юридичної особи. Він утворюється та діє на підставі Типового положення про сектор ювенальної пробачії, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 2649/5 від 18.08.2017 р. Проте, як слушно зауважує М. Мелешко, діяльність усіх органів ювенальної юстиції повинна регламентуватися не відомчими розпорядженнями, а законодавчим актом [13, с. 363-366]. Особливо, якщо це стосується кримінально-процесуальних відносин, де має дотримуватися гранично визначена регламентація.

Ситуація щодо умов обрання та вимог до кандидатури уповноваженої на роботу з дітьми більш-менш змістовно визначена стосовно суддів, які обираються з числа суддів відповідного суду зборами суддів у порядку, передбаченому ст. 18 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Обрання «ювенального судді» на зборах суддів є однією з форм забезпечення внутрішньої діяльності судів, яке проводиться в порядку, передбаченому в Положенні про збори суддів відповідного суду. Ці Положення в судах приймаються на підставі Типового положення про збори суддів судів загальної юрисдикції (затверджене рішенням Ради суддів України № 45 від 04.06.2015 р.), де серед повноважень таких зборів згадується про обирання суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх.

Вимог до кандидатури так званого «ювенального слідчого» ані КПК України, ані інші законодавчі акти не містять. Закон лише вказує, що такий слідчий визначається керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх» (ч. 2 ст. 484, ч. 1 ст. 499 КПК України). Наказ МВС України № 570 від 06.07.2017 р. серед повноважень начальників слідчих управлінь, відділів територіальних (відокремлених) підрозділів Національної поліції згадує про визначення слідчих, спеціально уповноважених на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх та здійснення особистого контролю за станом досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми або за їх участю (п. 3, 4 розд. V), але не окреслює вимог чи рекомендацій до таких кандидатів, не визначає додаткових завдань, не акцентує увагу на специфічних повноваженнях «ювенальних слідчих» відповідно до особливостей досудового розслідування. Слід віддати належне тому факту, що, хоча закон і не містить прямої вказівки на

ювенальну спеціалізацію в кримінальному провадженні прокурорів, це питання знаходить певну увагу на відомчому рівні правового регулювання. По-перше, з метою організації діяльності органів прокуратури щодо захисту прав і свобод дітей (цей напрям охоплює значно ширшу сферу правовідносин, а не лише участь у кримінальних провадженнях), у складі ГПУ створено та функціонує управління захисту прав і свобод дітей, а в прокуратурах обласного та місцевого рівня – відповідні галузеві структурні підрозділи. По-друге, зазначено, що безпосереднє виконання таких обов'язків доручається досвідченим працівникам (хоча конкретні вимоги до таких осіб також відсутні). По-третє, рекомендовано в прокуратурах місцевого рівня, за можливості, на цих прокурорів не покладати виконання обов'язків з інших напрямів прокурорської діяльності (п. 3 Наказу ГПУ від 06.12.2014 р. № 16гн). Нагадаємо, що навіть закон не звільняє суддів, уповноважених здійснювати кримінальне провадження щодо неповнолітніх, від виконання обов'язків судді відповідної інстанції. Будь-яких вказівок на цей рахунок щодо слідчих взагалі немає ані в законах, ані в підзаконних актах. Позитивним прикладом є організація ювенальної спеціалізації служби пробації, де, як зазначалося, утворено відокремлений підрозділ. Відповідні сектори ювенальної пробації діють на підставі Типового положення, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 2649/5 від 18.08.2017 р., яке окреслює основні завдання і функції секторів, права та повноваження їх персоналу, що органічно доповнює положення законів.

Першими з уповноважених осіб, хто стикається з фактами порушень з боку дітей, є працівники поліції. У разі безпосереднього виявлення протиправних діянь із боку дитини чи реагування за зверненням інших громадян стосовно таких фактів, не має значення, до якої служби поліції належать такі поліцейські, важливо одне: вони мають діяти відповідно до закону, який у певних ситуаціях враховує вікові особливості неповнолітніх правопорушників. Але, якщо казати про цілеспрямовані заходи оперативних підрозділів у межах кримінального провадження за участю неповнолітніх, відповідна спеціалізація таких поліцейських вірогідно матиме позитивний ефект як для найкращого гарантування прав дітей, так і для інтересів правоохоронної діяльності. Світова практика єдиної уніфікованої моделі щодо спеціалізації підрозділів поліції у сфері ювенальної юстиції поки що не створила. Проте можна виділити декілька основних варіантів організації їх діяльності: а) підрозділи кримінальної поліції, які спеціалізуються на розслідуванні злочинів, учинених неповнолітніми; б) система спеціалізованих підрозділів, які структурно входять до складу кримінальної поліції та, крім участі в розслідуванні ювенальної злочинності, активно займаються превентивною роботою в цій сфері; в) підрозділи, які в межах загальної превентивної діяльності виконують завдання ювенальної превенції; г) система спеціалізованих підрозділів, які займаються виключно питаннями ювенальної превенції [14, с. 16].

Українська модель належить до останнього з наведених типів. Уповноважені підрозділи органів Національної поліції, про які згадується в статтях 496, 500 КПК України, – це підрозділи ювенальної превенції Національної поліції України, серед повноважень яких наказ МВС України № 1044 від 19.12.2017 р. передбачає участь їх персоналу в судовому розгляді за

участю неповнолітнього обвинуваченого (п. 2). Водночас це не ті підрозділи, працівників яких КПК України у ст. 41 згадує серед учасників кримінального провадження і які уповноважені здійснювати слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора, а Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» наділяє повноваженнями проводити оперативно-розшукові заходи. Сучасні підрозділи ювенальної превенції Національної поліції, хоч і були утворені в результаті реформування колишньої кримінальної міліції у справах дітей, однак на сьогодні відповідних оперативно-розшукових повноважень не мають. Ліквідована ж кримінальна міліція в справах дітей поєднувала функції соціально-профілактичної роботи з дітьми та здійснення оперативно-розшукової діяльності як щодо злочинної поведінки неповнолітніх осіб, так і злочинних намірів щодо них самих. У такому вигляді, вочевидь, простежувалася більш поглиблена ювенальна спеціалізація діяльності правоохоронців за типом «б» представлених у попередньому абзаці варіантів. Отож, можна констатувати, що на сьогодні персонал оперативних підрозділів поліції, який активно залучаються слідчими та прокуратурою до участі в кримінальних провадженнях щодо дітей, відповідної спеціалізації не має, що не може негативно відбиватися на ефективності врахування інтересів дітей.

До цього моменту мова йшла про учасників кримінального провадження (суд, сторона обвинувачення, інші учасники), які мають безпосереднє відношення до органів державної влади, із діяльністю яких найчастіше отожднюється примусовий вплив держави на суспільні правовідносини. Водночас ювенальна спеціалізація стосується не лише аспектів здійснення правосуддя, обвинувачення та превенції протиправної поведінки щодо дітей. Важливе місце в системі ювенальної юстиції відводиться й наданню якісної правової допомоги дітям, що перебувають у «конфлікті» із законом. Як зазначає С. Ветошкін, формування ювенальної юстиції передбачає підвищення значущості кваліфікованої юридичної допомоги щодо захисту прав дитини [2, с. 45]. Участь захисника в судовому провадженні під час розгляду кримінального провадження, а також перегляду судових рішень за результатами судового розгляду щодо неповнолітніх має бути забезпечено в судах усіх інстанцій незалежно від стадії судового провадження та суб'єкта оскарження. Захисником у кримінальному провадженні може бути лише адвокат, який залучається підозрюваним, обвинуваченим, їх законними представниками або забезпечується слідчим, прокурором, слідчим суддею чи судом для здійснення захисту за призначенням (у межах надання безоплатної правової допомоги). Згідно зі ст. 52 КПК України щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні кримінального правопорушення у віці до 18 років, а також щодо осіб, стосовно яких передбачається застосування примусових заходів виховного характеру, участь захисника є обов'язковою. Неповнолітнього потерпілого чи свідка може представляти особа, яка в кримінальному провадженні має право бути захисником (адвокат). Додаткових умов стосовно залучення чи вимог до кандидатури адвоката, який братиме участь у кримінальному провадженні щодо захисту прав неповнолітнього,

законодавство не висуває. У 2017 році Вищий спеціалізований суд звертав лише увагу місцевих та апеляційних судів на неприпустимості здійснення захисту неповнолітнього й дорослого співучасників злочину одним і тим же захисником (п. 4 Листу Вищого спеціалізованого суду № 223-66/0/4-17 від 16.01.2017 р.).

Враховуючи той факт, що більшість дітей, які скоюють кримінальні правопорушення, походять із сімей або неблагонадійних, або з низьким соціально-матеріальним статусом, участь захисника, як правило, забезпечується за рахунок надання безоплатної правової допомоги через відповідні регіональні чи місцеві центри (далі – Центр НБПД). Ознайомлення з практикою діяльності деяких Центрів НБПД дозволило виявити такі певні позитивні тенденції: персонал центрів при веденні реєстру адвокатів, з якими укладається контракт чи тимчасова угода на надання вторинної безоплатної правової допомоги, звертають увагу на сферу їхніх інтересів у наданні правових послуг; при призначенні захисника в кримінальному провадженні щодо неповнолітнього працівники Центру НБПД віддають перевагу тим адвокатам, які мають найбільший досвід роботи в цій галузі правовідносин, проходили відповідні тренінги або курси підвищення кваліфікації, мають додаткову (педагогічну чи психологічну) освіту тощо. Однак нормативно-правові акти Міністерства юстиції України (Координаційного центру з надання правової допомоги) чи Національної асоціації адвокатів України (Ради адвокатів України) не зосереджують на цьому уваги, а відповідна практика поширюється за неофіційною ініціативою персоналу Центрів НБПД. На відміну від попередніх учасників, адвокатура України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі. Натомість можна навести такий приклад із світової практики: фламандська Асоціація адвокатів (Бельгія) та її Комісія ювенальних адвокатів пропонує своїм членам дворічний курс із прав дітей. Правова інформація доповнює базову підготовку в галузі дитячої психології й розвитку, а також практичним навчанням, таким як спілкування з дітьми. Відвідування всіх модулів є обов'язковою для того, щоб отримати сертифікат у якості «ювенального адвоката» [12, с. 65]. В Україні для адвокатів методика таких тренінгів уже розробляється партнерами Міністерства юстиції - Програмою USAID «Нове правосуддя». Такі тренінги в Україні уже запущено UNICEF і для поліцейських [8].

Висновки. Отже, наведене дає підстави стверджувати, що ювенальна спеціалізація в кримінальному провадженні має досягатися завдяки поєднанню норм кримінального процесуального права та механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення такої спеціалізації, що містить або міститиме таке (з огляду на те, що деякі з наведених елементів на цей час представлені лише у вигляді пропозицій):

а) встановлення у нормах КПК України обов'язкових вимог щодо спеціалізації суддів (щодо розгляду всіх питань стосовно неповнолітньої особи, у тому числі і під час виконання судових рішень), слідчих суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів у кримінальних провадженнях стосовно неповнолітніх;

б) встановлення в нормах законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про пробацію», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» вимог щодо «ювенальної» спеціалізації суддів, прокурорів, слідчих органів досудового розслідування Національної поліції, персоналу органів пробації, адвокатів;

в) виділення в складі Національної поліції ювенальної поліції, яка включатиме ювенальну кримінальну поліцію, ювенальну превенцію, службу шкільних офіцерів поліції (внесення відповідних змін до Закону України «Про Національну поліцію», Положення про Національну поліцію, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 877 від 28.10.2015 р., підготовка та затвердження наказом МВС України Положення про ювенальну поліцію тощо);

г) виділення в складі Державної установи «Центр пробації» секторів ювенальної пробації (що на сьогодні передбачає Типове положення про сектор ювенальної пробації, затверджене наказом Міністерства юстиції України № 2649/5 від 18.08.2017 р.);

д) окреслення в нормах законів та деталізація в підзаконних нормативно-правових актах, рішеннях Ради суддів України, Національної асоціації адвокатів України:

- вимог до кандидатів та умов їх призначення (обрання чи отримання статусу);

- процедури призначення (обрання чи отримання статусу) зазначених вище учасників кримінального провадження;

- вимог обов'язкового спеціального навчання або підвищення кваліфікації, проходження тренінгів зазначених вище учасників кримінального провадження;

- е) визначення базового органу (установи) та затвердження єдиних стандартів навчання «ювенальних» спеціалістів;

- є) затвердження інструкцій чи рекомендацій з організації роботи відповідних спеціалізованих підрозділів чи посадових осіб, суддів, адвокатів;

- ж) адміністративно-правові акти реалізації норм права в конкретних судах, прокуратурах, органах досудового розслідування, органах пробації, підрозділах поліції, центрах надання правової допомоги, органах самоврядування адвокатури;

з) юридичні факти – встановлення причетності до кримінального провадження неповнолітньої особи, встановлення віку неповноліття причетної до кримінального правопорушення особи тощо.

Перспективним завданням продовження цього дослідження є напрацювання пропозицій щодо змін та доповнень до підзаконних нормативно-правових актів.

Використані джерела:

1. Анучкина А. Д., Белокопытова Н. Ю. Ювенальная юстиция как новый инструмент защиты интересов несовершеннолетних участников уголовного процесса. *Научно-методический электронный журнал «Концепт»*. 2014. Т. 20.

С. 3631–3635. URL: <http://e-koncept.ru/2014/54990.htm> (дата обращения: 18.06.2019).

2. Ветошкин С. А. Ювенальное право: учеб. пособие. Екатеринбург: Изд-во Рос. гос. проф.-пед. ун-та, 2008. 169 с.

3. Hamilton C. Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice. New York: Children's Legal Centre and United Nations Children's Fund (UNICEF), 2011. 116 p.

4. Ємець Ю. І. Вчинення злочину неповнолітніми як обставина, що пом'якшує покарання: психолого-юридична сутність: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 19.00.06 / Київський нац. ун-т внутр. справ, Київ, 2010. 20 с.

5. Мартинович И. И. В Беларуси созрели предпосылки создания ювенальной юстиции. *Российская юстиция*. 2002. № 8. С. 49-51.

6. Назарова А. С. Организационно-правовые и криминологические проблемы создания системы ювенальной юстиции в Российской Федерации: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Академия права и управления Минюст. РФ. Рязань, 2004. 182 с. URL: <http://www.dissercat.com/content/organizatsionno-pravovye-i-kriminologicheskie-problemy-sozdaniya-sistemy-yuvenalnoi-yustitsi> (дата обращения: 16.06.2019).

7. Сметовцев К. И. Ювенальная юстиция в системе социальной профилактики правонарушений несовершеннолетних: автореф. канд. юрид. наук: 12.00.08 / ВНИИ МВД РФ. Москва, 2005. 36 с. URL: <http://lawtheses.com/jreader/418370/a#?page=36>.

8. Старосольська С. Інтереси дитини повинні стати основою роботи усіх державних інституцій. Громадський простір. Новини: 05.08.2018. URL: <https://www.prostir.ua/?news=interesy-dytyny-povynni-staty-osnovoyu-roboty-usih-derzhavnyh-institutij> (дата звернення: 21.12.2019).

9. Кудрявцева Н. И. Ювенальная юстиция в России и Франции: сравнительная характеристика: учебно-метод. пособие для студ. юрид. фак. Курск, 2003. 105 с.

10. Концепція створення та розвитку системи ювенальної юстиції в Україні: проект / Робоча група проекту «Створення та розвиток системи ювенальної юстиції України». *Відновне правосуддя в Україні*. 2005. № 1–2. С. 90–95.

11. Бакаев А. А. Система профилактики правонарушений несовершеннолетних: моногр. М.: ВНИИ МВД России, 2003. 139 с.

12. Council of Europe. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. 2011. 97 s. URL: <https://rm.coe.int/16804b2cf3> (20.12.2019).

13. Мелешко Н. П. Ювенальная юстиция в Российской Федерации: криминологические проблемы развития. СПб.: Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2006. 787 с.

14. Веселов М., Іщенко І. Міжнародна практика діяльності поліції у сфері ювенальної превенції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2018. № 2 (107). С. 12–16.

References:

1. Anuchkina, A. D., & Belokopytova, N. Yu. (2014). Yuvenalnaya yusticiya kak novyj instrument zashity interesov nesovershennoletnih uchastnikov ugovolnogo processa. *Nauchno-metodicheskij elektronnyj zhurnal «Koncept» – Scientific and*

methodological electronic journal «Concept» - Scientific and methodical electronic magazine "Concept". Vol. 20, 3631–3635. URL: <http://e-koncept.ru/2014/54990.htm> (18.06.2019). [in Russian].

2. Vetoshkin, S. A. (2008). *Yuvenalnoe pravo*. Ekaterinburg. [in Russian].

3. Hamilton, C. (2011). *Guidance for Legislative Reform on Juvenile Justice*. New York: Children's Legal Centre and United Nations Children's Fund (UNICEF). [in English].

4. Yemets, Yu. I. (2010). Vchynennia zlochynu nepovnolitnimy yak obstavyna, shcho pomiakshuie pokarannia: psykholoho-yurydychna sutnist. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv National. un-t inside. affairs, Kyiv Kyiv. [in Ukrainian].

5. Martinovich, I. I. (2002). V Belarusi sozreli predposylki sozdaniya yuvenalnoj yusticii. *Rossiyskaya yusticiya – Russian justice*, 8, 49–51 [in Russian].

6. Nazarova, A. S. (2004). Organizacionno-pravovye i kriminologicheskie problemy sozdaniya sistemy yuvenalnoj yusticii v Rossijskoj Federacii. *Candidate's thesis*. URL: <http://www.dissercat.com/content/organizatsionno-pravovye-i-kriminologicheskie-problemy-sozdaniya-sistemy-yuvenalnoi-yustitsi> (16.06.2019). [in Russian].

7. Smelovtsev, K. Y. (2005). Yuvenalnaia yustytysia v systeme sotsyalnoi profylaktyky pravonarushenyi nesovershennoletnykh. *Extended abstract of candidate's of thesis*. Moskva. URL: <http://lawtheses.com/jreader/418370/a#?page=36> (10.06.2019) [in Russian].

8. Starosolska, S. (2018). Interesy dytyny povynni staty osnovoiu roboty usikh derzhavnykh instytutsii. Hromadskyi prostir. Novyny. URL: <https://www.prostir.ua/?news=interesy-dytyny-povynni-staty-osnovoyu-roboty-usih-derzhavnyh-instytutsij> (21.12.2019) [in Ukrainian].

9. Kudryavceva, N. I. (2003). Yuvenalnaya yusticiya v Rossii i Francii: sravnitel'naya harakteristika. Kursk. [in Russian].

10. Robocha hrupa proektu «Stvorennia ta rozvytok systemy yuvenalnoj yustytysii Ukrainy». (2005). Kontseptsii stvorennia ta rozvytku systemy yuvenalnoj yustytysii v Ukraini. *Vidnovne pravosuddia v Ukraini – Restorative justice in Ukraine*, 1–2, 90–95. [in Ukrainian].

11. Bakaev, A. A. (2003). Sistema profilaktiki pravonarushenij nesovershennoletnih. Moskva. [in Russian].

12. Council of Europe. (2011). Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice. URL: <https://rm.coe.int/16804b2cf3> (20.12.2019) [in English].

13. Meleshko, N. P. (2006). Yuvenalnaya yusticiya v Rossijskoj Federacii: kriminologicheskie problemy razvitiya. SPb. R. Aslanov Publishing House Law Center Press. [in Russian].

14. Veselov, M. & Ishchenko I. [2018]. Mizhnarodna praktyka diialnosti politsii u sferi yuvenalnoi preventsii. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka. Yurydychni nauky – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Law*, 2(107), 12–16. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 23.11.2019

Веселов Н. Ю.,

кандидат юридических наук, доцент,
доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин
Криворожского факультета
Национального университета
«Одесская юридическая академия»,
докторант Донецкого юридического
института МВД Украины
(г. Кривой Рог - г. Одесса, Украина)

АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ «ЮВЕНАЛЬНОЙ» СПЕЦИАЛИЗАЦИИ УЧАСТНИКОВ УГОЛОВНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Специализация участников уголовного производства является одной из важных основ ювенальной юстиции, гарантирующих учет особых потребностей детей и дополнительную защиту их прав. Урегулирование этого аспекта ювенальной юстиции выходит за рамки сугубо уголовного процессуального права. Фактическое воплощение положений по специализации лиц, осуществляющих уголовное производство или работающих с несовершеннолетними, требует ряда мер административно-правового обеспечения, что составляет основной предмет исследования данной статьи.

Ключевые слова: административно-правовое обеспечение, ребенок, уголовное производство, несовершеннолетний, специализация, ювенальная юстиция.

Veselov M,

Associate Professor at the Department
of Criminal Law of the
Kryvyi Rih faculty of the National University
"Odesa Law Academy",
Doctoral Student in Donetsk Law
Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine
(Kryvyi Rih - Odesa, Ukraine)

ADMINISTRATIVE AND LEGAL ENSURING OF "JUVENAL" SPECIALIZATION OF PARTICIPANTS OF CRIMINAL PRODUCTION

Specialization of participants in criminal proceedings is one of the important principles of juvenile justice, which guarantees consideration of the special needs of the child and additional protection of their rights. However, the legal definition of this issue in the Ukrainian legislation is not absolutely perfect. The regulation of these juvenile justice relationships goes beyond purely criminal procedural law. The actual implementation of the specialization provisions of criminal or juvenile offenders requires a number of administrative and legal measures, which are the subject of this article. The circle of participants in criminal proceedings is identified, in relation to which it is advisable to speak about their juvenile specialization: judges, including investigating judge, prosecutor, investigator, employees of operative and other units of the National

Police, defense lawyer, representative of the staff of the probation authority. The state of administrative and legal regulation of providing the principle of juvenile specialization of participants of criminal proceedings in Ukraine is analyzed, as well as the prospects of its improvement are outlined.

It is stated that the mandatory legislation on specialization in criminal proceedings concerning minors contains the current legislation of Ukraine only with regard to judges and investigators. The specialization of other participants is partially traced only to the level of by-laws.

It is established that the so-called juvenile specialization in criminal proceedings should be achieved by combining the rules of criminal procedural law and the mechanism of administrative and legal regulation of providing such specialization. This will include the establishment in law of mandatory requirements for the specialization of the mentioned participants in criminal proceedings; selection of juvenile police as part of the National Police; defining the requirements for candidates and the conditions of their appointment, compulsory special education or advanced training determination of the basic body (institution) and approval of uniform standards of training of "juvenile" specialists, etc.

Key words: administrative and legal ensuring, child, criminal proceedings, minor, specialization, juvenile justice.

DOI: 10.33766/2524-0323.88.92-101

УДК 343.3/.7 (477)

М. В. Карчевський,

доктор юридичних наук, професор,
т. в. о. ректора Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка
(м. Сєвєродонецьк, Україна)

e-mail: comcriminal@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-2693-3592>

О. В. Одинцова,

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка
(м. Сєвєродонецьк, Україна)

e-mail: doslidnuk.lg.nik@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-3864-228X>

АВТОМАТИЗОВАНА СИСТЕМА ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ ОЦІНКИ СУСПІЛЬНОЇ НЕБЕЗПЕЧНОСТІ ДІЯННЯ «IN CONTEXT»

У статті окреслено основні завдання, які можуть ефективно вирішуватися за допомогою автоматизованої системи для дослідження законодавчої оцінки суспільної небезпечності діяння «In Context»; продемонстровано евристичні